

Evlendirme Memurluğunun Müftülüklerce Yapılmasına İlişkin Kanun Değişikliği

Bu Karar, 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu’nun yapılan değişiklikle, il ve ilçe müftülüklerine evlendirme memurluğu yetkisi ve görevi verilmesini düzenleyen Kanun değişikliğinin Anayasa Mahkemesince karara bağlanmasına ilişkindir.

Anayasa Mahkemesi

Esas Sayısı : 2017/180

Karar Sayısı: 2018/109

Karar Tarihi: 6/12/2018

İPTAL DAVASINI AÇAN: Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri Engin ALTAY, Özgür ÖZEL, Engin ÖZKOÇ ile birlikte 125 milletvekili

İPTAL DAVASININ KONUSU: 19/10/2017 tarihli ve 7039 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun’un;

A. 6. maddesiyle 25/4/2006 tarihli ve 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu’nun 22. maddesinin (2) numaralı fıkrasına “...dış temsilciliklere...” ibaresinden sonra gelmek üzere eklenen “...il ve ilçe müftülüklerine...” ibaresinin,

B. 11. maddesiyle değiştirilen 5490 sayılı Kanun’un 45. maddesinin (1) numaralı fıkrasında yer alan “...kimlik verilerini...” ibaresinin,

Anayasa'nın 2., 10., 13., 20., 24., 90. ve 136. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptallerine ve yürürlüklerinin durdurulmasına karar verilmesi talebidir.

I. İPTALİ İSTENEN KANUN HÜKÜMLERİ

A. 7039 sayılı Kanun'un 6. maddesiyle eklenen ibarenin de bulunduğu 5490 sayılı Kanun'un 22. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Evlendirme yetkisi

MADDE 22-...

(2) Evlendirme memuru; belediye bulunan yerlerde belediye başkanı veya bu işle görevlendireceği memur, köylerde muhtardır. Bakanlık, il nüfus ve vatandaşlık müdürlüklerine, nüfus müdürlüklerine ve dış temsilciliklere, il ve ilçe müftülüklerine evlendirme memurluğu yetkisi ve görevi verebilir. Eşlerden birinin yabancı olması halinde evlendirmeye, (...) belediye evlendirme memurlukları ile nüfus müdürleri yetkilidir. "

B. 7039 sayılı Kanun'un 11. maddesiyle değiştirilen 5490 sayılı Kanun'un 45. maddesi şöyledir:

"Kimlik Paylaşımı Sisteminin kullanılması

MADDE 45-

(1) Bakanlık, merkezî veri tabanında tutulan verileri bu Kanunda belirtilen usul ve esaslar çerçevesinde kurumlarla; kimlik verilerini, kamu hizmeti sunan tüzel kişilikler, 3/6/2007 tarihli ve 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu çerçevesinde faaliyette bulunan sigorta ve emeklilik şirketleri, 19/10/2005 tarihli ve 5411 sayılı Bankacılık Kanunu çerçevesinde faaliyette bulunan bankalar, Risk Merkezi ve 5411 sayılı Kanunun 73 üncü maddesinin son fıkrası uyarınca bilgi paylaşımı amacıyla kurulmuş şirketler, 21/11/2012 tarihli ve 6361 sayılı Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunu kapsamındaki finansal kiralama şirketleri ile finansman şirketleri; yerleşim yeri ve diğer adres bilgilerini ise Bakanlıkça belirlenen adrese dayalı kamu hizmeti sunan kuruluşlar, 5684 sayılı Kanun çerçevesinde faaliyette bulunan sigorta ve emeklilik şirketleri, 5411 sayılı Kanun çerçevesinde faaliyette bulunan bankalar, Risk Merkezi ve 5411 sayılı Kanunun 73 üncü maddesinin son fıkrası uyarınca bilgi paylaşımı amacıyla kurulmuş şirketler, 6361 sayılı Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunu kapsamındaki finansal

kiralama şirketleri ve finansman şirketleri ile paylaşabilir.

(2) Veri paylaşımından yararlanacakları belirlemeye, paylaşımın kapsamına ve hangi yöntemle yapılacağına karar vermek üzere Genel Müdürlük bünyesinde Veri Paylaşımı Kurulu oluşturulur. Veri Paylaşımı Kurulunun çalışma usul ve esasları Bakanlıkça çıkarılan yönetmelikle belirlenir.

(3) Birinci fıkrada belirtilenler kendi iş ve işlemlerine esas olmak üzere sadece ilgili kişilerin bilgilerini alabilirler ve aldıkları bilgileri tanımlanmış hizmetlerin yerine getirilmesi dışında başka hiçbir amaçla kullanamaz; ilgilisi veya 44 üncü maddede belirtilenler dışında kimseye veremez. Sistemin bütün aşamalarında görev yapan yetkililer de bu kurallara uymakla yükümlüdür. Bu yükümlülük, kamu görevlilerinin görevlerinden ayrılmalarından sonra da devam eder. Bu fıkra hükümlerine aykırı davranışlar hakkında 24/3/2016 tarihli ve 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu hükümlerine göre işlem yapılır.

(4) Birinci fıkrada belirtilenler Kimlik Paylaşımı Sisteminden alabilecekleri verileri çevrimdışı olarak talep edemezler. Ancak kamusal hizmetin planlanması ve yürütülmesinde zorunlu bir ihtiyaç olduğunun tespit edilmesi, kullanım amacı ve yasal dayanağının belirtilmesi hâlinde ihtiyaç ile orantılı olarak veri talepleri asgari düzeyde çevrimdışı karşılanabilir.

(5) Genel Müdürlük, kişisel verilerin hukuka aykırı olarak işlenmesini, erişilmesini önlemek ve muhafazasını sağlamak amacıyla uygun güvenlik tedbirlerini alır ve veri talebinde bulunan kurum ve kamu hizmeti sunan tüzel kişilerin de bu tedbirleri almasını takip eder.

(6) Genel Müdürlükten alınan bilgilerin iş ve işlemlerde kullanılmasının hukukî sonuçları bilgiyi alan kurum ve tüzel kişiliğin sorumluluğundadır.

(7) Kimlik Paylaşımı Sistemi üzerinden nüfus kayıt örneği, yerleşim yeri belgesi ve kimlik kartı örneğine erişebilen kurum ve tüzel kişiler bu belgeleri ilgisinden ve nüfus müdürlüğünden talep etmeksizin Kimlik Paylaşımı Sisteminden temin ederler.

(8) Bu Kanun ile kurulan veri tabanlarının istatistik amaçlı kullanımında 10/11/2005 tarihli ve 5429 sayılı Türkiye İstatistik Kanunu hükümleri uygulanır"

II. İLK İNCELEME

1. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü hükümleri uyarınca Zühtü ARSLAN, Burhan ÜSTÜN,

Engin YILDIRIM, Serdar ÖZGÜLDÜR, Serruh KALELİ, Osman Alifeyyaz PAKSÜT, Recep KÖMÜRCÜ, Nuri NECİPOĞLU, Hicabi DURSUN, Celal Mümtaz AKINCI, Muammer TOPAL, M. Emin KUZ, Haşan Tahsin GÖKCAN, Kadir ÖZKAYA, Rıdvan GÜLEÇ, Recai AKYEL ve Yusuf Şevki HAKYEMEZ'in katılımlarıyla 4/1/2018 tarihinde yapılan ilk inceleme toplantısında dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine; yürürlüğü durdurma talebinin esas inceleme aşamasında karara bağlanmasına OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

III. ESASIN İNCELENMESİ

2. Dava dilekçesi ve ekleri, Raportör Fatih ŞAHİN tarafından hazırlanan işin esasına ilişkin rapor, dava konusu Kanun hükümleri, dayanılan Anayasa kuralları ve bunların gerekçeleri ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

A. Kanun'un 6. Maddesiyle 5490 Sayılı Kanun'un 22. Maddesinin (2) Numaralı Fıkrasına "...dış temsilciliklere..." İbaresinden Sonra Gelmek Üzere Eklenen "...il ve ilçe müftülüklerine..." İbaresinin İncelenmesi

1. Kuralın Anlam ve Kapsamı

3. 5490 sayılı Kanun'un 22. maddesinin (1) numaralı fıkrasında, İçişleri Bakanlığının evlendirme işlemlerinin nüfus ve vatandaşlık hizmetlerinin bütünlüğü içinde yürütülmesi için gereken her türlü tedbiri alıp uygulayacağı belirtilmiştir. Maddenin (2) numaralı fıkrasında; evlendirme memurunun belediye bulunan yerlerde belediye başkanı veya bu işle görevlendireceği memur, köylerde ise muhtar olduğu ifade edildikten sonra Bakanlığın il nüfus ve vatandaşlık müdürlüklerine, nüfus müdürlüklerine ve dış temsilciliklere, il ve ilçe müftülüklerine evlendirme memurluğu yetkisi ve görevi verebileceği hükmüne yer verilmiştir. Aynı fıkra da eşlerden birinin yabancı olması hâlinde evlendirmeye belediye evlendirme memurlukları ile nüfus müdürlerinin yetkili olduğu da hüküm altına alınmıştır. Dava konusu kural, anılan maddenin (2) numaralı fıkrasında yer alan "...il ve ilçe müftülüklerine..." ibaresidir.

4. Evlilik hukuku 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu'nda düzenlenmiştir. Kanun'un 124. ve 125. maddelerinde evlenme ehliyetine ilişkin koşullar, 129 ila 133. maddelerinde de evlenmeye engel durumlar düzenlenmiştir. Diğer taraftan evlilik, şekle tabi bir hukuki işlem olduğu için Kanun'da evlenme ehliyeti ve engellerinin yanı sıra evlenme başvurusu ve törenine ilişkin olarak da ayrıntılı düzenlemelere yer verilmiştir.

5. Anılan Kanun'un 134. maddesinde, evlenecek erkek ve kadının, içlerinden birinin

oturduğu yer evlendirme memurluğuna birlikte başvurması öngörülmüş; 135. maddesinde, başvurunun yazılı veya sözlü olarak yapılabileceği belirtilmiş; 136. maddesinde de erkek ve kadından her birinin nüfus cüzdanı ve nüfus kayıt örneğini, önceki evliliği sona ermiş ise buna ilişkin belgeyi, küçük veya kısıtlı ise ayrıca yasal temsilcisinin imzası onaylanmış yazılı izin belgesini ve evlenmeye engel hastalığının bulunmadığını gösteren sağlık raporunu evlendirme memurluğuna vermek zorunda olduğu hüküm altına alınmıştır.

6. Kanun'un 137. ve 139. maddelerinde; evlilik başvurusunun usulüne uygun olarak yapılıp yapılmadığını veya evleneceklerden her birinin evliliğin maddi şartlarına sahip olup olmadığını incelemek suretiyle taraflara evlenme izni verme yetki ve görevi evlendirme memuruna verilmiştir. Kanun'un 141. maddesinde, evlendirme töreninin evlendirme dairesinde veya tarafların istemi üzerine evlendirme memurunun uygun bulacağı diğer bir yerde evlendirme memurunun ve ayırt etme gücüne sahip ergin iki tanığın önünde açık olarak yapılacağı belirtilmiştir. Kanun'un 142. maddesinde de evleneceklerden her birine evlendirme memurunca sorulan birbiriyle evlenmek isteyip istemediklerine dair soruya taraflarca olumlu sözlü cevap verilmesiyle evlenmenin gerçekleşeceği hüküm altına alınmıştır. Kanun'un 143. maddesinin ikinci fıkrasında ise aile cüzdanı gösterilmeden evlenmenin dinî töreninin yapılamayacağı ifade edilmiştir.

7. 4721 sayılı Kanun'da evlendirme işlemleri sıkı şekil şartlarına tabi tutulmuş, bu şekil şartlarının denetiminde ve evlenme töreninin gerçekleştirilmesinde evlendirme memuru yetkili ve görevli kılınmıştır. Evlendirme memurluğu görevini ifa edecek görevliler ise 4721 sayılı Kanun ile 5490 sayılı Kanun'da belirlenmiştir.

8. 4721 sayılı Kanun'un 134. ve 5490 sayılı Kanun'un 22. maddelerine göre evlendirme memuru kural olarak belediye başkanı veya görevlendireceği memur ile muhtarlardır. Ancak İçişleri Bakanlığı dava konusu kural uyarınca il ve ilçe müftülüklerine de evlendirme memurluğu yetkisi ve görevi verebilecektir.

2. İptal Talebinin Gerekçesi

9. Dava dilekçesinde özetle; tamamen İslam dinine ait dinî hizmetleri yürütmekle görevli olan müftülüklere evlendirme memurluğu yetkisi verilmesinin evlenme törenine dinî bir nitelik kazandırdığı, sadece bir inanç grubu için evlenme törenine dinî nitelik tanınmasının bireylerin inanç özgürlüğünü güvence altına alan ve devletin tüm inanç grupları karşısında tarafsız olmasını gerektiren laiklik ilkesine aykırı olduğu, toplumdaki diğer inanç gruplarına böyle bir imkân tanınamasının din ve vicdan özgürlüğü bakımından ayrımcılık oluşturduğu, Lozan Anlaşması'nın 43. maddesinde Müslüman

olmayan azınlıklara mensup Türk vatandaşlarının inançlarına aykırı ya da dinsel ayinlerini bozucu herhangi bir işlem yapmaya zorlanamayacakları güvence altına alınmasına rağmen müftülüklerde nikâh kıydırmak istemeyenler yönünden yeterli güvenceler getirilmeyerek bireylerin din ve vicdan özgürlüklerine ölçsüz şekilde müdahale edildiği, yapılan düzenlemenin bireylerin toplum ya da aile baskısı dolayısıyla nikâhlarını müftülüklerde kıydırmak gibi bir zorunluluk hissetmelerine sebebiyet verdiği, nikâhını müftüye kıydıranlar ve belediye memuruna kıydıranlar şeklinde toplumun yeni bir ayrışma noktasıyla karşı karşıya bırakıldığı, müftülüklere nikâh kıyma yetkisi verilmesinin Anayasa'nın 174. maddesinde Anayasa'ya aykırılığı ileri sürülemeyecek inkılap kanunları arasında sayılan evlenme töreninin evlendirme memuru önünde yapacağı hükmüyle bağdaşmadığı, Anayasa'nın 136. maddesinde genel idare içinde yer alan Diyanet İşleri Başkanlığının özel kanununda gösterilen görevleri yerine getireceği öngörülmesine karşın dava konusu kuralla müftülüklere özel kanununda gösterilmeyen bir görev verildiği belirtilerek kuralın Anayasa'nın 2., 10., 24., 90. ve 136. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

3. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

10. Anayasa'nın 24. maddesinin birinci, ikinci ve üçüncü fıkralarında "Herkes, vicdan, dinî inanç ve kanaat hürriyetine sahiptir./14 üncü madde hükümlerine aykırı olmamak şartıyla ibadet, dinî âyin ve törenler serbesttir./Kimse, ibadete, dinî âyin ve törenlere katılmaya, dinî inanç ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz; dinî inanç ve kanaatlerinden dolayı kınanamaz ve suçlanamaz." denilmek suretiyle din ve vicdan özgürlüğü güvence altına alınmıştır.

11. Anılan maddenin son fıkrasında ise "Kimse, Devletin sosyal, ekonomik, siyasî veya hukukî temel düzenini kısmen de olsa, din kurallarına dayandırma veya siyasî veya kişisel çıkar yahut nüfuz sağlama amacıyla her ne suretle olursa olsun dini veya din duygularını yahut dince kutsal sayılan şeyleri istismar edemez ve kötüye kullanamaz." hükmüne yer verilmiştir. Böylece Anayasa koyucu din ve vicdan özgürlüğünü güvence altına almakla birlikte dinin veya din duygularının yahut dince kutsal sayılan şeylerin siyasi çıkar ya da nüfuz sağlamak amacıyla kullanılmasını men etmiştir.

12. Din ve vicdan özgürlüğü; herkesin din veya inancını açığa vurmasını, bunları değiştirmesini, kişilerin diledikleri inanç ve kaniya sahip olmalarını veya olmamalarını güvenceye almaktadır. Bu bağlamda Anayasa'nın 24. maddesiyle; kişinin herhangi bir inanca sahip olması veya olmaması, inancını serbestçe değiştirebilmesi, inancını açıklamaya zorlanamaması, bunlardan dolayı kınanamaması ve baskı altına alınamaması

güvence altına alınarak din özgürlüğünün içsel alanı; aynı şekilde öğretim, uygulama, tek başına veya topluca ibadet ve ayin yapmak suretiyle dinini veya inancını açığa vurma hakkı ile de din özgürlüğünün dışsal alanı tanınıp koruma altına alınmıştır.

13. Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 2., 13., 14., 68., 81., 103., 136. ve 174. maddelerinde yer alan laiklik ilkesi ise devletin dinî inançlar karşısındaki konumunu belirleyen siyasal bir ilke olarak düzenlenmiştir. Laiklik, dini sadece bireyin iç dünyasına hapsedmemekte; onu bireysel ve kolektif kimliğin önemli bir unsuru olarak görmekte, toplumsal görünürlüğüne imkân tanımaktadır. Laik bir siyasal sistemde, dinî konulardaki bireysel tercihler ve bunların şekillendirdiği yaşam tarzları devletin müdahalesi dışında ancak koruması altındadır. Bu anlamda laiklik ilkesi, din ve vicdan özgürlüğünün güvencesidir. Öte yandan devlet, bireylerin din ve vicdan özgürlüklerini diğer bireylerin müdahalelerine karşı da korumak zorundadır. Demokratik ve laik devletin temel amaçlarından biri, toplumsal çeşitliliği koruyarak bireylerin ve toplulukların sahip oldukları inançlarıyla barış içinde bir arada yaşayabilecekleri bir hukuksal ve siyasal düzeni tesis etmektir.

14. Farklı dinî inançlara sahip olanlar ile herhangi bir dinî inanca sahip olmayanlar laik devletin koruması altındadır. Nitekim Anayasa'nın 2. maddesinin gerekçesinde yapılan tanıma göre "Hiçbir zaman dinsizlik anlamına gelmeyen laiklik, her ferdin istediği inanca, mezhebe sahip olabilmesi, ibadetini yapabilmesi ve dini inançlarından dolayı diğer vatandaşlardan farklı bir muameleye tabi kılınmaması anlamına gelir. " Devlet, din ve vicdan özgürlüğünün gerçekleşebileceği ortamı hazırlamak için gerekli önlemleri almak zorundadır.

15. Bu anlamda laiklik, devlete negatif ve pozitif yükümlülükler yüklemektedir. Negatif yükümlülük, bireylerin din özgürlüğüne zorunlu nedenler olmadıkça müdahale edilmemesini gerektirmektedir. Pozitif yükümlülük ise devletin din özgürlüğünün önündeki engelleri kaldırması, kişilerin inandıkları gibi yaşayabileceği uygun bir ortamı ve bunun için gerekli imkânları sağlaması ödevini beraberinde getirmektedir. Laikliğin devlete yüklediği pozitif yükümlülüğün kaynağı, Anayasa' nın 24. maddesinin yanı sıra 5. maddesidir. Anayasa'nın 5. maddesine göre devletin temel amaç ve görevlerinden biri kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır.

16. Laik devlet, dinler karşısında tarafsız olmakla birlikte toplumun dinî ihtiyaçlarının karşılanması konusunda kayıtsız değildir. Laiklik ilkesi, doğup geliştiği Batı'da dinin toplumsal ve kamusal alandan tamamen dışlanması sonucunu doğurmamış; dinî

ihtiyaçların karşılanmasına yönelik devlet politikalarını beraberinde getirmiştir. Nitekim Anayasa’da, resmî bir dine yer verilmemekle birlikte genel idare içinde bir kamu kuruluşu olarak Diyanet İşleri Başkanlığının kurulması öngörülmüştür.

17. Anayasa’nın 136. maddesinde, Diyanet İşleri Başkanlığının laiklik ilkesi doğrultusunda bütün siyasi görüş ve düşünüşlerin dışında kalarak ve milletçe dayanışma ve bütünleşmeyi amaç edinerek özel kanununda gösterilen görevleri yerine getireceği hüküm altına alınmıştır. Diyanet İşleri Başkanlığı; Anayasa’nın atıfta bulunduğu özel kanunu olan 22/6/1965 tarihli ve 633 sayılı Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun’un 1. maddesi uyarınca İşlam dininin inançları, ibadet ve ahlak esasları ile ilgili işleri yürütmek, din konusunda toplumu aydınlatmak ve ibadet yerlerini yönetmek amacıyla kurulmuştur. Dava konusu kuralla evlendirme memurluğu yetkisi verilen il ve ilçe müftülükleri ise Başkanlığın taşra teşkilatını oluşturmaktadır.

18. Evlendirme memurları, mevzuatta belirlenen usul ve esaslar dâhilinde evlendirme işlemlerini yapma yetkisi ve görevi verilen kişilerdir. 5490 sayılı Kanun’un 22. maddesinin (2) numaralı fıkrasında, evlendirme memurunun belediye bulunan yerlerde belediye başkanı veya bu işle görevlendireceği memur, köylerde ise muhtar olduğu; İçişleri Bakanlığının il nüfus ve vatandaşlık müdürlüklerine, nüfus müdürlüklerine ve dış temsilciliklere evlendirme memurluğu yetkisi ve görevi verebileceği hüküm altına alınmakta iken dava konusu kuralla Diyanet İşleri Başkanlığının taşra teşkilatı olan il ve ilçe müftülüklerine de evlendirme memurluğu yetkisi ve görevi verilebilmesine imkân tanınmıştır. Kuralın yer aldığı 7039 sayılı Kanun’un genel gerekçesinde, vatandaşların evlendirme işlemlerini kolaylaştırmak, daha kolay ve hızlı bir şekilde hizmet almalarını sağlamak amacıyla il ve ilçe müftülüklerine de evlendirme memurluğu yetkisinin verildiği ifade edilmiştir.

19. Evlenmenin maddi ve şeklî şartları ile evlilik işlemlerinde uyulması gereken usul ve esaslar Türk Medenî Kanunu'nda düzenlenmiştir. Dolayısıyla kişiler bakımından hukuki sonuç doğuran resmî evlilik işlemleri anılan Kanun hükümlerine göre gerçekleştirilmektedir. Kanun'un 143. maddesinin birinci fıkrasında, evlenme töreni biter bitmez evlendirme memurunun eşlere bir aile cüzdanı vereceği belirtilmiş; ikinci fıkrasında da aile cüzdanı gösterilmeden evlenmenin dinî töreninin yapılamayacağı hüküm altına alınmıştır. Anılan kural Anayasa'nın 174. maddesinde Türk toplumunu çağdaş uygarlık seviyesinin üstüne çıkarma ve Türkiye Cumhuriyeti'nin laiklik niteliğini koruma amacı güden inkılap kanunları arasında sayılmıştır. Böylece evlilik işlemlerinin evlendirme memuru tarafından gerçekleştirilmesi, dinî törenin ise resmî evlilik işlemlerinden sonra yapılması öngörülmüştür.

20. Dava konusu kuralla müftülüklere verilen evlendirme memurluğu yetkisi, resmî evlilik işlemlerinin gerçekleştirilmesine yöneliktir. Müftülük görevlileri resmî evlilik işlemlerini Türk Medenî Kanunu'nun "Evlilik Hukuku" başlıklı kısmında belirlenen usul ve esaslara göre gerçekleştirmekle yükümlüdür. Bir başka deyişle il ve ilçe müftülükleri de kendilerine evlenme talebiyle başvuran kişilerin evlilik işlemlerini belediyeler, muhtarlıklar, nüfus müdürlükleri ve dış temsilcilikler gibi Türk Medenî Kanunu hükümlerine göre gerçekleştirecektir. Evlilik işlemlerinin gerçekleştirilmesi bakımından müftülükler ile diğer evlendirme memurları arasında herhangi bir fark bulunmamaktadır.

21. Anayasa Mahkemesinin 21/10/1971 tarihli ve E.1970/53, K. 1971/76 sayılı kararında belirtildiği üzere Diyanet İşleri Başkanlığı, dinî bir teşkilat değil Anayasa'nın 136. maddesinde ifade edildiği gibi genel idare içinde yer almış bir kamu kuruluşudur. Başkanlık bünyesinde görev yapan personel de kamu görevlisi olup 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'na tabidir. Bu açıdan bakıldığında il ve ilçe müftülüklerinde görev yapan personel, diğer evlendirme memurlarından farklı bir statüde değildir.

22. Yapılan açıklamalar birlikte değerlendirildiğinde dava konusu kuralın evlilik işlemlerini gerçekleştirecek mercinin belirlenmesine yönelik olduğu ve Türk Medenî Kanunu'nda düzenlenen evlilik hukuku hükümlerinde herhangi bir değişiklik öngörmediği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla anayasal bir kurum olan ve genel idare içinde faaliyette bulunan Diyanet İşleri Başkanlığının taşra teşkilatı olan il ve ilçe müftülüklerine evlendirme memurluğu yetkisi verilmesinin resmî evlilik işlemlerine dinî bir nitelik kazandırması söz konusu değildir. Bu itibarla kuralda Anayasa'nın 24. maddesinin son fıkrasında yer alan "Devletin sosyal, ekonomik, siyasi veya hukuki temel düzeninin

kısmen de olsa, din kurallarına dayandırılmayacağı ” hükmüne aykırı bir husus bulunmamaktadır.

23. Türk Medenî Kanunu’nun 143. maddesinde ifade edilen “evlenmenin dinî töreni” ise toplumun büyük bir çoğunluğu tarafından resmî evlilik işlemleri gerçekleştirildikten sonra ayrıca yapılmaktadır. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komitesinin 22 No.lu genel görüşünde “Dini veya inancı dışı vurma özgürlüğü, ‘gerek alenen gerekse özel alanda bireysel olarak veya topluluk halinde ’ kullanılabilir. Dini veya inancı dışı vurma özgürlüğü, ibadet, dinsel ritüellerin yerine getirilmesi, uygulama ve öğretme gibi çok geniş bir davranış yelpazesini kapsar. İbadet kavramı, bir inancın doğrudan ifade edilmesini sağlayan törensel ve ayinsel eylemleri kapsadığı gibi, bu uygulamalara özgü olan ibadet yerlerinin inşası, ayinsel ifade/duaların ve nesnelerin kullanılması, sembollerin sergilenmesi ve bayram ya da dinlenme günlerine uyulmasını da kapsar.” ifadelerine yer verilmiştir. Bu kapsamda evlenmenin dinî töreni sadece İslam dini mensupları için değil belli bir inanca sahip tüm bireyler açısından din ve vicdan özgürlüğünün bir yansımasıdır.

24. Türk Medenî Kanunu’nun 143. maddesinin ikinci fıkrasında da resmî evlilik işlemlerinin gerçekleştirilmesi şartıyla bireylerin evlenmenin dinî törenini yapmaları güvence altına alınmıştır. Anılan fıkra da özellikle dinî tören terimine yer verilerek sadece belli bir inanç grubuna değil farklı inanç gruplarına mensup bireylere de bu Kanun hükümlerine göre evlilik işlemleri tamamlandıktan sonra kendi dinî inançlarına göre tören düzenleme imkânı tanınmıştır.

25. Dava konusu kuralla İslam dininin inançları, ibadet ve ahlak esasları ile ilgili işleri yürütmek amacıyla faaliyette bulunan Diyanet İşleri Başkanlığının taşra teşkilatı olan müftülüklere evlendirme memurluğu yetkisi verilerek toplumun büyük çoğunluğunu oluşturan İslam dinine mensup bireylerin resmî evlilik işlemleri gerçekleştikten sonra aynı ortamda evlenmenin dinî törenini de yaptırmalarına imkân tanındığı görülmektedir. Böylece evlendirme memurluğu yetkisi verilen müftülük görevlileri, Türk Medenî Kanunu hükümlerine göre resmî evlilik işlemlerini gerçekleştirdikten sonra tarafların talebine göre aynı ortamda evlenmenin dinî törenine de iştirak edebilecektir. Bu yönüyle kuralın İslam dinine mensup bireylerin din ve vicdan özgürlüğü kapsamında olan evlenmenin dinî töreninin yapılmasını kolaylaştırmaya yönelik bir düzenleme olduğu anlaşılmaktadır.

26. Anayasa’da ifadesini bulan laiklik ilkesi bir yandan dinin devletin esaslarını belirlemesini engellemekte, diğer yandan da dinî hizmetlerin devlet eliyle verilmesine imkân tanımaktadır. Bu açıdan bakıldığında il ve ilçe müftülüklerine evlendirme

memurluğu yetkisi verilmesi, resmî evlilik işlemlerinde herhangi bir değişiklik öngörmediğinden hukuk düzeninin din kurallarına dayandırılmasına sebebiyet vermediği gibi evlenmenin dinî töreninin yapılmasını kolaylaştırmak suretiyle bireylerin din ve vicdan özgürlüğünü koruyucu bir işlev de görmektedir.

27. Diğer taraftan 5490 sayılı Kanun'un 22. maddesinin (2) numaralı fıkrasında, evlendirme işlemlerini gerçekleştirecek evlendirme memurunun belirlenmesi bakımından bireylere seçenek tanınmakta olup evlilik işlemlerinin sadece müftülüklerde yapılması gibi bir zorunluluk bulunmamaktadır. Dolayısıyla kural, İslam dini dışındaki inanç sahipleri veya İslam dini inancına sahip olmakla birlikte müftülüklerde evlilik işlemlerini yaptırmak istemeyenler yönünden zorlayıcı bir hüküm içermemektedir.

28. Türk Medenî Kanunu hükümlerine göre gerçekleştirilen resmî evlilik işlemleri herhangi bir dinî unsur veya ritüel barındırmadığından kişilerin evlilik işlemlerinin herhangi bir aşamasında dinî inanç ve kanaatlerini açıklamalarını gerektiren bir durum da bulunmamaktadır. Evlendirme memurlarının evlilik talebiyle başvuruda bulunan çiftlerin inançlarını sorgulama yetkisi yoktur. Bu itibarla kuralın bireylerin dinî inanç ve kanaatlerini açıklama yönünde bir baskı oluşturduğu da söylenemez.

29. Anayasa'nın 136. maddesinde Diyanet İşleri Başkanlığının özel kanununda gösterilen görevleri yerine getireceğinin ifade edilmesi, özel kanunu dışında başka bir kanunla Diyanet İşleri Başkanlığına görev verilmesine engel değildir. Dolayısıyla 5490 sayılı Kanun'la il ve ilçe müftülüklerine evlendirme memurluğu yetkisi ve görevi verilmesinin Anayasa'nın 136. maddesini ihlal eden bir yönü bulunmamaktadır.

30. Anayasa'nın 10. maddesinde yer verilen kanun önünde eşitlik ilkesi hukuksal durumları aynı olanlar için söz konusudur. Bu ilke ile eylemli değil hukuksal eşitlik öngörülmüştür. Eşitlik ilkesinin amacı aynı durumda bulunan kişilerin kanunlar karşısında aynı işleme bağlı tutulmalarını sağlamak, ayırım yapılmasını ve ayrıcalık tanınmasını önlemektir. Kanun önünde eşitlik, herkesin her yönden aynı kurallara bağlı tutulacağı anlamına gelmez. Durumlarındaki özellikler, kimi kişiler ya da topluluklar için değişik kuralları ve uygulamaları gerektirebilir. Aynı hukuksal durumlar aynı, ayrı hukuksal durumlar farklı kurallara bağlı tutulursa Anayasa'da öngörülen eşitlik ilkesi zedelenmez.

31. Toplumu oluşturan bireylerin din ve vicdan özgürlüğü alanındaki yaygın ve müşterek ihtiyaçlarının karşılanmasını kolaylaştıran tedbir ve uygulamalar eşitlik ilkesine aykırı olarak görülemez. Bu bağlamda toplumun büyük çoğunluğunu oluşturan İslam dinine mensup bireylerin inançları, ibadet ve ahlak esasları ile ilgili işleri yürütmek amacıyla Diyanet İşleri Başkanlığı kurulmuş ve Başkanlığa anayasal bir statü tanınmıştır. Dava

konusu kural, İslam dinine mensup bireyler tarafından din ve vicdan özgürlüğü kapsamında bir ihtiyaç olarak görülen dinî törenin yapılmasını kolaylaştırmaya yönelik bir düzenleme niteliğindedir.

32. Nitekim Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) de objektif ve gerekli olduğu takdirde çoğunluk dininin mensuplarına farklı muamelenin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne aykırılık teşkil etmeyeceğini kabul etmektedir. Mahkemenin Büyük Dairesi, Lautsi/İtalya davasında Hristiyanlığın sembollerinden olan çarmıha gerilmiş İsa figürünün sınıflarda asılı olmasının çoğunluk dini olan Hristiyanlığın okul ortamında baskın bir görünürlüğe sahip olması anlamına geldiğini kabul etmiştir. Ancak Mahkeme bu durumun tek başına çoğulculuk ilkelerinden uzaklaşma ve ideoloji aşılama anlamına gelmediği sonucuna ulaşmıştır (B. No: 30814/06, 18/3/2011, §§ 71,76).

33. Dava konusu kural İslam dini dışındaki inanç sahipleri aleyhine bir düzenleme getirmemektedir. Kanun'da evlilik işlemlerini gerçekleştirecek evlendirme memuru konusunda bireylere seçenek tanınmakta olup gayrimüslim azınlıklar da dâhil olmak üzere toplumdaki herhangi bir inanç grubu yönünden evlilik işlemlerinin müftülüklerde yaptırılması gibi bir zorunluluk bulunmamaktadır. Kuralla müftülüklere verilen evlendirme memurluğu yetkisi, Türk Medenî Kanunu hükümlerine göre gerçekleştirilen resmî evlilik işlemlerine yönelik olup medeni nikâh esaslarında herhangi bir değişiklik öngörülmemektedir. Evliliğin hukuki sonuç doğurabilmesi için Türk Medenî Kanunu hükümlerine göre resmî evlilik işlemlerinin gerçekleştirilmesi zorunlu olup bu konuda herhangi bir dinî gruba ayrıcalık tanınmamaktadır. Diğer taraftan anılan Kanun'un 143. maddesinde ayırım gözetmeksizin bireylere, resmî evlilik işlemleri gerçekleştikten sonra kendi inançlarına göre dinî tören yapma imkânı da sağlanmıştır. Dolayısıyla gerek resmî evlilik işlemleri gerekse de evlenmenin dinî töreni bakımından farklı inanç grupları arasında herhangi bir ayrımcılık yapılması söz konusu değildir.

34. Açıklanan nedenlerle kural Anayasa'nın 2., 10., 24. ve 136. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Engin YILDIRIM, Serdar ÖZGÜLDÜR, Serruh KALELİ, Recep KÖMÜRCÜ ile Rıdvan GÜLEÇ bu görüşe farklı gerekçeyle katılmışlardır.

Kuralın Anayasa'nın 90. maddesiyle ilgisi görülmemiştir.

B. Kanun'un 11. Maddesiyle Değiştirilen 5490 Sayılı Kanun'un 45. Maddesinin (1) Numaralı Fıkrasında Yer Alan "...kimlik verilerini..." İbaresinin İncelenmesi

1. Kuralın Anlam ve Kapsamı

35. 5490 sayılı Kanun'un dava konusu kuralın da yer aldığı (1) numaralı fıkrasında İçişleri Bakanlığının (Bakanlık), merkezî veri tabanında tutulan verileri Kanun'da belirtilen usul ve esaslar çerçevesinde kurumlarla; kimlik verilerini, kamu hizmeti sunan tüzel kişilikler, 3/6/2007 tarihli ve 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu çerçevesinde faaliyette bulunan sigorta ve emeklilik şirketleri, 19/10/2005 tarihli ve 5411 sayılı Bankacılık Kanunu çerçevesinde faaliyette bulunan bankalar, Risk Merkezi ve 5411 sayılı Kanun'un 73. maddesinin son fıkrası uyarınca bilgi paylaşımı amacıyla kurulmuş şirketler, 21/11/2012 tarihli ve 6361 sayılı Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunu kapsamındaki finansal kiralama şirketleri ile finansman şirketleri; yerleşim yeri ve diğer adres bilgilerini ise Bakanlıkça belirlenen adrese dayalı kamu hizmeti sunan kuruluşlar, 5684 sayılı Kanun çerçevesinde faaliyette bulunan sigorta ve emeklilik şirketleri, 5411 sayılı Kanun çerçevesinde faaliyette bulunan bankalar, Risk Merkezi ve 5411 sayılı Kanunun 73. maddesinin son fıkrası uyarınca bilgi paylaşımı amacıyla kurulmuş şirketler, 6361 sayılı Kanun kapsamındaki finansal kiralama şirketleri ve finansman şirketleri ile paylaşabileceği hüküm altına alınmıştır. Dava konusu kural, anılan fıkarda yer alan "...kimlik verilerini..." ibaresidir.

36. Buna göre Bakanlık, merkezî veri tabanında tutulan kimlik verilerini 5490 sayılı Kanun'da belirtilen usul ve esaslar çerçevesinde, kamu hizmeti sunan tüzel kişilikler, 5684 sayılı Kanun çerçevesinde faaliyette bulunan sigorta ve emeklilik şirketleri, 5411 sayılı Kanun çerçevesinde faaliyette bulunan bankalar, Risk Merkezi ve 5411 sayılı Kanun'un 73. maddesinin son fıkrası uyarınca bilgi paylaşımı amacıyla kurulmuş şirketler, 6361 sayılı Kanun kapsamındaki finansal kiralama şirketleri ve finansman şirketleri ile paylaşabilecektir.

37. Kimlik Paylaşım Sistemi (KPS), merkezî veri tabanında bulunan vatandaşlara ait kişisel verilere kamu kurumları ve diğer tüzel kişilerin güncel ve güvenli bir şekilde online erişmesine imkân sağlamak üzere kurulmuş bir sistemdir. KPS veri tabanındaki veriler; Türk vatandaşlığının ispatında ve belgelendirilmesinde esas olduğu kadar kişinin kimliği, medenî hâli ve aile bağlarının belirlenmesinde de temel resmî bilgilerdir. Bu veriler aksi sabit oluncaya kadar geçerlidir.

38. KPS'nin kullanılmasına ilişkin usul ve esaslar Kanun'un 45. maddesinde düzenlenmiştir. Maddenin (1) numaralı fıkrasında, KPS veri tabanında bulunan verilerin paylaşılacağı kurumlar ve tüzel kişilikler sayılmış; (2) numaralı fıkrasında veri paylaşımından yararlanacakları belirleme, paylaşımın kapsamı ve hangi yöntemle

yapılacağı konusunda Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü (Genel Müdürlük) bünyesinde oluşturulan Veri Paylaşımı Kurulunun yetkili olduğu belirtilmiştir.

39. Maddenin (3) numaralı fıkrasında veri paylaşımında bulunan kurum ve tüzel kişiliklerin kendi iş ve işlemlerine esas olmak üzere sadece ilgili kişilerin bilgilerini alabileceği belirtildikten sonra bu bilgilerin tanımlanmış hizmetlerin yerine getirilmesi dışında başka bir amaçla kullanılması ve bu bilgilerin ilgilisi veya Kanun'un 44. maddesinde belirtilenler dışında herhangi bir kimseye verilmesi yasaklanmıştır. Fıkroda, sistemin bütün aşamalarında görev yapan yetkililer de bu kurallara uymakla yükümlü kılınmış; bu yükümlülüğün kamu görevlilerinin görevlerinden ayrılmalarından sonra da devam etmesi öngörülmüştür. Fıkra hükümlerine aykırı davranışlar hakkında ise 24/3/2016 tarihli ve 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu hükümlerine göre işlem yapılacağı hüküm altına alınmıştır.

40. Maddenin (4) numaralı fıkrasında KPS'den alınabilecek verilerin çevrim dışı olarak talep edilemeyeceği ancak kamusal hizmetin planlanması ve yürütülmesinde zorunlu bir ihtiyaç olduğunun tespit edilmesi, kullanım amacı ve yasal dayanağının belirtilmesi hâlinde ihtiyaç ile orantılı olarak veri taleplerinin asgari düzeyde çevrim dışı karşılanabileceği belirtilmiştir.

41. Maddenin (5) numaralı fıkrasında, Genel Müdürlük kişisel verilerin hukuka aykırı olarak işlenmesini ve bunlara erişilmesini önlemek ile muhafazasını sağlamak amacıyla uygun güvenlik tedbirlerini almak ve veri talebinde bulunan kurum ve kamu hizmeti sunan tüzel kişilerin de bu tedbirleri almasını takip etmekle yükümlü tutulmuştur. Maddenin (6) numaralı fıkrasında da Genel Müdürlükten alınan bilgilerin iş ve işlemlerde kullanılmasından doğacak hukuki sonuçlardan bilgiyi alan kurum ve tüzel kişilik sorumlu kılınmıştır.

42. Diğer taraftan kişisel verilerin işlenmesinde gerçek ve tüzel kişilerin yükümlülükleri ile uyacakları usul ve esasları düzenleyen 6698 sayılı Kanun'un 2. maddesinde Kanun hükümlerinin kişisel verileri işlenen gerçek kişiler ile bu verileri tamamen veya kısmen otomatik olan ya da herhangi bir veri kayıt sisteminin parçası olmak kaydıyla otomatik olmayan yollarla işleyen gerçek ve tüzel kişiler hakkında uygulanacağı ifade edilmiştir. Dolayısıyla KPS üzerinden veri paylaşımında da 6698 sayılı Kanun'da yer alan tüm ilke ve kurallar ile güvencelere uyulması zorunludur.

2. İptal Talebinin Gerekçesi

43. Dava dilekçesinde özetle; dava konusu kuralla özel nitelikli bilgiler de dâhil olmak

üzere bireylerin kişisel bilgilerinin rızaları olmaksızın kamu kurumları ve özel şirketlerle paylaşılmasına imkân tanındığı, verilerin paylaşılmasında herhangi bir sınırlama getirilmediği gibi özel nitelikli verilerin paylaşılmasını önleyecek herhangi bir tedbir de öngörülmediği, kimlik verilerinin bilgi paylaşımı amacıyla kurulmuş şirketlerle paylaşılmasının bu verilerin kişilerin açık rızası olmaksızın yabancı finans kurumları da dâhil pek çok şirketle paylaşılmasına sebebiyet vereceği, bireylerin özel nitelikli verileri de dâhil olmak üzere kişisel verilerinin yabancı şirketleri kapsayacak şekilde şirket ve kurumlarla paylaşılmasına imkân tanınmasının demokratik bir toplumda gerekli olmadığı belirtilerek kuralın Anayasa'nın 13. ve 20. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

3. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

44. Anayasa'nın 20. maddesinin ilk fıkrasında, herkesin özel hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahip olduğu, özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamayacağı belirtilmiş; son fıkrasında da "Herkes, kendisiyle ilgili kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına sahiptir. Bu hak; kişinin kendisiyle ilgili kişisel veriler hakkında bilgilendirilme, bu verilere erişme, bunların düzeltilmesini veya silinmesini talep etme ve amaçları doğrultusunda kullanılıp kullanılmadığını öğrenmeyi de kapsar. Kişisel veriler, ancak kanunda öngörülen hallerde veya kişinin açık rızasıyla işlenebilir. Kişisel verilerin korunmasına ilişkin esas ve usuller kanunla düzenlenir." denilerek kişisel verilerin korunması, özel hayatın gizliliğinin korunması kapsamında güvenceye kavuşturulmuştur.

45. Özel hayatın korunması her şeyden önce özel hayatın gizliliğinin korunması, başkalarının gözleri önüne serilmemesi demektir. Kişinin özel hayatında yaşananların yalnız kendisi veya kendisinin bilmesini istediği kimseler tarafından bilinmesini isteme hakkı, kişinin temel haklarından biridir ve bu niteliği nedeniyle insan haklarına ilişkin beyanname ve sözleşmelerde yer almış, tüm demokratik ülkelerin mevzuatlarında açıkça belirlenen istisnalar dışında devlete, topluma ve diğer kişilere karşı korunmuştur.

46. Kişisel verilerin korunmasını isteme hakkı, kişinin insan onurunun korunması ve kişiliğini serbestçe geliştirebilmesi hakkının özel bir biçimi olarak bireyin hak ve özgürlüklerini kişisel verilerin işlenmesi sırasında korumayı amaçlamaktadır. Bilişim teknolojilerindeki gelişmeler sonucunda geleneksel yöntemlerle mümkün olmayan çok sayıda verinin toplanabilmesi, daha önce birbirinden ilişkisiz şekilde tutulan pek çok verinin merkezî olarak bir araya getirilebilmesi, verilerin veri eşleştirme ve veri madenciliği gibi ileri teknolojik imkânlarla analize tabi tutulmak suretiyle veriden yeni veriler üretme kapasitesinin artması, verilere erişim ve veri transferinin kolaylaşması,

kişisel verilerin ticari işletmeler için kıymetli bir varlık niteliği kazanması neticesinde özel sektör unsurlarınca oluşturulan risklerin daha yaygın ve önemli boyutlara ulaşması, terör ve suç örgütlerinin kişisel verileri ele geçirme yönündeki faaliyetlerinin artması gibi etkenler günümüzde kişisel verilerin en üst seviyede korunmasını zorunlu kılmaktadır.

47. Belirtilen sebeplerle kişisel verilerin en üst seviyede korunması zorunlu olmakla birlikte bu hak mutlak ve sınırsız olmayıp Anayasa'nın 13. ve 20. maddeleri gereğince belirli koşullarda, demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olmamak üzere kanunla sınırlanabilir.

48. Türkiye'nin imzaladığı 1981 tarihli ve 108 sayılı Kişisel Verilerin Otomatik İşleme Tabi Tutulması Karşısında Kişilerin Korunmasına Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi'nin 9. maddesinde de devlet güvenliği, kamu güvenliği, devletin ekonomik menfaatlerinin korunması ve suçlarla mücadele edilmesi, ilgilinin veya üçüncü kişilerin hak ve özgürlüklerinin korunması ile verilerin istatistiki veya bilimsel amaçlarla kullanılması durumlarında kişisel verilerin korunmasına sınırlamalar getirilebileceği öngörülmüştür.

49. Anayasa'nın 20. maddesi uyarınca kişisel veriler ancak kanunda öngörülen hâllerde veya kişinin açık rızasıyla işlenebilir. Dolayısıyla kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına sağlanan anayasal güvencenin yaşama geçirilebilmesi için bu hakkı ilgilendiren yasal düzenlemelerin açık, anlaşılabilir ve kişilerin söz konusu haklarını kullanabilmelerine elverişli olması gerekir. Ancak böyle bir düzenleme ile kişilerin özel hayatlarını ilgilendiren veri, bilgi ve belgelerin resmî makamların keyfî müdahalelerine karşı korunması mümkün hâle getirilebilir.

50. Anayasa'nın 13. maddesinde "Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz." denilmektedir. Anayasa'nın 13. maddesi uyarınca kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına getirilen sınırlamalar hakkın özüne dokunamayacağı gibi Anayasa'nın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.

51. Dokunulamayacak öz, her temel hak ve özgürlük açısından farklılık göstermekle birlikte kanunla getirilen sınırlamanın hakkın özüne dokunmadığının kabulü için temel hakların kullanılmasını ciddi surette güçleştirip amacına ulaşmasına engel olmaması ve etkisini ortadan kaldıracı bir nitelik taşımaması gerekir.

52. Anayasa'nın 13. maddesinde ifade edilen ölçülülük ilkesi, temel hak ve özgürlüklerin

sınırlandırılmasına ilişkin başvurularda dikkate alınması gereken bir diğer ilkedir. Demokratik toplum düzeninin gerekleri ve ölçülülük ilkeleri, iki ayrı kriter olarak düzenlenmiş olmakla birlikte bu iki kriter arasında sıkı bir ilişki vardır. Temel hak ve özgürlüklere yönelik herhangi bir sınırlamanın başvurulabilecek en son çare ya da alınabilecek en son önlem olarak temel haklara en az müdahaleye imkân veren ölçülü bir sınırlama niteliğinde olup olmadığının incelenmesi gerekir.

53. Demokratik toplum kişilerin temel hak ve özgürlüklerinin en geniş şekilde güvence altına alındığı bir düzeni gerektirir. Demokrasilerde devlete düşen görev temel hak ve özgürlükleri korumak ve geliştirmek, bunların etkili şekilde kullanılmasını sağlayacak tedbirleri almaktır. Bu kapsamda devlet, özellikle temel hak ve özgürlükleri ortadan kaldıracak veya bunlara ölçüsüz müdahale teşkil edecek tutumlardan kaçınmalı ve başkalarından gelebilecek tehditlere karşı bireyleri korumalıdır.

54. 6698 sayılı Kanun'un 3. maddesine göre kişisel veri, kimliği belirli veya belirlenebilir gerçek kişiye ilişkin her türlü bilgiyi ifade etmektedir. Anayasa Mahkemesinin yerleşik kararlarında da belirtildiği üzere "... adı, soyadı, doğum tarihi ve doğum yeri gibi bireyin sadece kimliğini ortaya koyan bilgiler değil; telefon numarası, motorlu taşıt plakası, sosyal güvenlik numarası, pasaport numarası, özgeçmiş, resim, görüntü ve ses kayıtları, parmak izleri, IP adresi, e-posta adresi, hobiler, tercihler, etkileşimde bulunulan kişiler, grup üyelikleri, aile bilgileri, sağlık bilgileri gibi kişiyi doğrudan veya dolaylı olarak belirlenebilir kılan tüm veriler" kişisel veri olarak kabul edilmektedir (AYM, E.2013/122, K.2014/74, 9/4/2014; E.2014/149, K.2014/151, 2/10/2014; E.2013/84, K.2014/183, 4/12/2014; E.2014/74, K.2014/201, 25/12/2014; E.2014/180, K.2015/30, 19/3/2015; E.2015/32, K.2015/102, 12/11/2015).

55. Dava konusu kuralla Bakanlık merkezî veri tabanında kayıtlı olan adı, soyadı, doğum tarihi gibi bireylerin kimliğini ortaya koyan kimlik verilerinin, kamu hizmeti sunan tüzel kişilikler, 5684 sayılı Kanun çerçevesinde faaliyette bulunan sigorta ve emeklilik şirketleri, 5411 sayılı Kanun çerçevesinde faaliyette bulunan bankalar, Risk Merkezi ve 5411 sayılı Kanun'un 73. maddesinin son fıkrası uyarınca bilgi paylaşımı amacıyla kurulmuş şirketler, 6361 sayılı Kanun kapsamındaki finansal kiralama şirketleri ile finansman şirketleri ile paylaşılabilmesine imkân tanınmaktadır. Bu yönüyle kuralın kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına bir müdahale içerdiği açıktır.

56. Toplumun genel ve ortak gereksinimlerini karşılamak üzere topluma sunulan sürekli ve düzenli etkinlikler olarak tanımlanan kamu hizmeti, Devlet veya diğer kamu tüzel kişileri tarafından yerine getirildiği gibi bunların gözetim ve denetimleri altında özel

hukuk kişileri tarafından da yerine getirilmektedir. Bu çerçevede kamu kuramlarının olduğu gibi kamu hizmeti sunan diğer tüzel kişilerin de doğru ve güvenilir bilgiye en kısa sürede ulaşması, kamu hizmetinin etkin ve verimli bir şekilde gerçekleşmesi için büyük bir önem taşımaktadır. Dava konusu kuralın da kamu hizmeti sunan tüzel kişilerle özellikle finans sektöründe faaliyette bulunan sigorta ve emeklilik şirketleri, bankalar, finansal kiralama ve finansman şirketlerinin kendi iş ve işlemlerinde kullanmak üzere ihtiyacı olan verilere en hızlı ve güvenilir şekilde ulaşmalarını sağlamak amacıyla düzenlendiği anlaşılmaktadır. Anılan kuruluşlar faaliyetlerinde, kendi iş ve işlemlerine esas olmak üzere ihtiyacı olan kimlik verilerine KPS üzerinden otomatik olarak online şekilde erişebilecektir. Böylece vatandaşların kamu hizmeti sunan tüzel kişilerle, sigorta, emeklilik, bankacılık, finansal kiralama iş ve işlemleri en kısa sürede sonuçlanacağı gibi kimlik bilgileri merkezî veri tabanında yer alan kimlik bilgileriyle kontrol edileceğinden sahte belgelerle işlem yapılmasının da önüne geçilebilecektir. Bu açıdan bakıldığında kuralın toplumsal bir ihtiyacın karşılanmasına yönelik olarak kamu yararı amacıyla öngörüldüğü anlaşılmaktadır.

57. Kanun'un 45. maddesinin (1) numaralı fıkrasında kimlik verilerinin kimlerle paylaşılacağı genel olarak belirtilmiş, (2) numaralı fıkrasında veri paylaşımından yararlanacakları belirleme konusunda Genel Müdürlük bünyesinde oluşturulan Veri Paylaşım Kurulu yetkili kılınmıştır. Maddenin (3) numaralı fıkrasında verilerin veri paylaşımından yararlanacak kuruluşların kendi iş ve işlemlerine esas olmak üzere ilgili kişilerin bilgilerini alabilecekleri ve aldıkları bilgileri tanımlanmış hizmetlerin yerine getirilmesi dışında başka hiçbir amaçla kullanamayacakları belirtilerek kimlik verilerinin paylaşımına ve kullanım amacına yönelik çeşitli sınırlamalar getirilmiştir. Diğer taraftan kişisel verileri işleyen gerçek ve tüzel kişilerin yükümlülükleri ile uyacakları usul ve esasları düzenleyen temel kanun olan 6698 sayılı Kanun'un 4. maddesinde, kişisel verilerin hukuka ve dürüstlük kurallarına uygun şekilde belirli, açık ve meşru amaçlar için işlenmesi, işlendikleri amaçla bağlantılı, sınırlı ve ölçülü olması, ilgili mevzuatta öngörülen veya işlendikleri amaç için gerekli olan süre kadar muhafaza edilmesi öngörülmüş; 5. maddesinde verilerin işlenme şartları, 6. maddesinde özel nitelikli kişisel verilerin işlenme şartları, 7. maddesinde verilerin silinmesi, yok edilmesi veya anonim hâle getirilmesi, 8. maddesinde kişisel verilerin aktarılması, 9. maddesinde verilerin yurt dışına aktarılması, 10. maddesinde veri sorumlusunun yükümlülükleri, 11. maddesinde de ilgili kişinin hakları düzenlenmiştir. Anılan Kanun hükümlerinin KPS üzerinden yapılacak veri paylaşımlarında da geçerli olduğunda herhangi bir tereddüt bulunmadığından KPS veri tabanından veri paylaşımı yapanların 6698 sayılı Kanun'da belirtilen usul ve esaslara da uymak zorunda oldukları açıktır.

58. Kanun'un 45. maddesinin (3) numaralı fıkrasında; sistemin bütün aşamalarında görev yapan yetkililerin veri paylaşımına ilişkin olarak Kanun'da belirtilen kurallara uymakla yükümlü olduğu, bu yükümlülüğün kamu görevlilerinin görevlerinden ayrılmalarından sonra da devam edeceği, yükümlülüklerine aykırı davranışları hakkında 6698 sayılı Kanun hükümlerine göre işlem yapılacağı hüküm altına alınmıştır. 6698 sayılı Kanun'un 17. maddesinde, kişisel verilere ilişkin suçlar bakımından 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 135 ila 140. maddeleri hükümlerinin uygulanacağı ve Kanun'un 7. maddesi hükmüne aykırı olarak kişisel verileri silmeyen veya anonim hâle getirmeyenlerin 5237 sayılı Kanun'un 138. maddesine göre cezalandırılacağı hükme bağlanmıştır. 5237 sayılı Kanun'un 136. maddesi uyarınca da kişisel verileri hukuka aykırı olarak başkasına vermek, yaymak veya ele geçirmek suç olarak düzenlenmiştir.

59. 5490 sayılı Kanun ve 6698 sayılı Kanun'da yer alan düzenlemeler birlikte değerlendirildiğinde KPS üzerinden paylaşılacak kimlik verilerinin amacı dışında kullanılmasını ve ifşa edilmesini önleyecek yasal güvencenin sağlandığı görülmektedir. Bu bağlamda kişisel verilerin korunması hakkına sınırlama getirilirken Kanun'da sınırlama

aracının sınırlama amacına uygun ve orantılı şekilde kullanılmasını sağlayacak yasal güvencelere yer verildiği, böylece hem kişisel verilerin korunmasını isteme hakkının özünün zedelenmesinin önlendiği hem de bu hak ile kamusal hizmetlerin yürütülmesi arasındaki makul dengenin gözetildiği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla dava konusu kuralda kişisel verilerin korunmasını isteme hakkının özüne dokunan ya da bu hakkı ölçüsüz şekilde sınırlandıran bir husus bulunmadığı gibi kuralın demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırılık teşkil eden bir yönü de bulunmamaktadır.

60. Açıklanan nedenlerle kural Anayasa'nın 13. ve 20. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

IV. YÜRÜRLÜĞÜN DURDURULMASI TALEBİ

61. Dava dilekçesinde özetle, dava konusu kuralların bu hâliyle uygulanmasının telafisi güç veya imkânsız zararların doğmasına sebebiyet vereceği belirtilerek kuralların yürürlüklerinin durdurulması talep edilmiştir.

19/10/2017 tarihli ve 7039 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un;

A. 6. maddesiyle 25/4/2006 tarihli ve 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu'nun 22. maddesinin (2) numaralı fıkrasına "...dış temsilciliklere..." ibaresinden sonra gelmek üzere eklenen "...il ve ilçe müftülüklerine..." ibaresine,

B. 11. maddesiyle değiştirilen 5490 sayılı Kanun'un 45. maddesinin (1) numaralı fıkrasında yer alan "...kimlik verilerini..." ibaresine

yönelik iptal talepleri 6/12/2018 tarihli ve E.2017/180, K.2018/109 sayılı kararla reddedildiğinden bu ibarelere ilişkin yürürlüğün durdurulması talebinin REDDİNE 6/12/2018 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

V. HÜKÜM

19/10/2017 tarihli ve 7039 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un;

A. 6. maddesiyle 25/4/2006 tarihli ve 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu'nun 22. maddesinin (2) numaralı fıkrasına "...dış temsilciliklere..." ibaresinden sonra gelmek üzere eklenen "...il ve ilçe müftülüklerine..." ibaresinin,

B. 11. maddesiyle değiştirilen 5490 sayılı Kanun'un 45. maddesinin (1) numaralı

fıkrasında yer alan “...kimlik verilerini...” ibaresinin

Anayasa’ya aykırı olmadıklarına ve iptal taleplerinin REDDİNE 6/12/2018 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Esas Sayısı : 2017/180

Karar Sayısı: 2018/109

FARKLI GEREKÇE

1. Dava konusu kural olan ve ilçe müftülüklerine...” ibaresinin Anayasaya aykırı olmadığına Mahkememiz tarafından oybirliğiyle karar verilmiştir. Kural, evlilik işlemlerini gerçekleştirecek yetkililerin belirlenmesine düzenleyerek, il ve ilçe müftülüklerine de evlendirme memurluğu yetkisi ve görevi verilebilmesine imkân tanımaktadır. Kuralla, resmî evlilik işlemlerini içeren Medeni Kanun hükümlerinde herhangi bir değişiklik getirilmemektedir.
2. Kuralın da yer aldığı 7039 sayılı Kanun’un genel gerekçesinde, vatandaşların evlendirme işlemlerini kolaylaştırmak ve daha kolay ve hızlı bir şekilde hizmet almalarını sağlamak amacıyla il ve ilçe müftülüklerine de evlendirme memurluğu yetkisinin verildiği ifade edilmiştir. Dava konusu kuralın gerekçesinde de evlendirme memurları arasına il ve ilçe müftülüklerinin eklendiği belirtilmiştir. Müftülük görevlileri 657 sayılı Devlet Memurları Kanuna tabi kamu görevlisi olup, diğer evlendirme memurlarıyla aynı konumda bulunmaktadır.
3. İptali talep edilen kural, 4721 sayılı Kanun’un 143. maddesinde “evlenmenin dini töreni” olarak ifade edilen ve toplumun büyük bir çoğunluğunu meydana getiren İslam inancına sahip bireylerin önemli bir bölümünce de yerine getirilen uygulamayı kolaylaştırarak resmi evlendirme ile evlenmenin dini törenini birbirine bağlayan bir çeşit köprü olarak yorumlanmamalıdır. Kural, laiklik ilkesinin ve din ve vicdan özgürlüğünün devlete yüklediği pozitif yükümlülükler bağlamında değerlendirilmemelidir. Zira kural, evlenmenin dini töreninden ziyade kanunun genel gerekçesinde de vurgulandığı gibi resmi evlendirme işlemlerini kolaylaştırma amacını taşımaktadır.
4. Burada din hizmetleri sınıfında görev yapan kamu görevlilerine dini bir özellik ve işlev taşımayan bir görev verilmiştir. Müftülüklere böyle bir yetki verilmesi yasa koyucunun

takdir yetkisi içindedir.

5. Yukarıda belirtilen gerekçeyle Mahkeme kararına katılmaktayız.

Telefon: +90 (312) 473 84 23

E-Posta: mts@mevzuattakip.com.tr

Adres: Çetin Emeç Bulvarı Hürriyet Cad. No: 2/12 Çankaya ANKARA